

Mae Casgliad y Gwasanaeth Cenedlaethol Cymru, (1947-61/63) a grëwyd gan Age Cymru Dyfed, wedi'i wneud yn bosib diolch i Gronfa Dreftadaeth y Loteri Genedlaethol.

Dyddiad y cyfweiliad: Ionawr 29ain 2026

Lleoliad: Ciliau Aeron

Cyfwelydd: Hugh Morgan

Camera: Neil Davies

“Stori Rhamant Gwasanaeth Cenhedlaethol”

George & Elsie Potter,

George (1940) **Y Fyddin a**

Elsie (1943) **Corfflu Brenhinol y Fyddin Menywod**

Methodoleg: Casglwyd stori George ac Elsie am eu Wasanaeth Cenedlaethol trwy ymweliad i weld nhw yn eu cartref yn Ciliau Aeron. Gwnaeth y cyfweiliad gyda George a Elsie cael eu recordio ar ffilm, sydd ar gael yn y casgliad hon.

Cyflwyniad

Cyfarfodd George ac Elsie Porter tra roedden yn y ddau o nhw yn gwasanaethu yn Fyddin Prydain. Roedd George, conscript Gwasanaeth Cenedlaethol o 1959-61, newydd lofnodi i aros yn y Fyddin ar ôl ei ddwy flynedd orfodol o wasanaeth, ac roedd Elsie yn gwasanaethu fel milwr rheolaidd yng Nghorfflu Brenhinol y Fyddin Menywod. Ar ôl gyfarfod yn gyntaf ar gwrs hyfforddi yn Bournemouth, fe wnaethon nhw gadw mewn cysylltiad trwy lythyr tra roedd Elsie yn gwasanaethu yn yr Almaen a oedd George wedi'i leoli yn y DU. Gyda Elsie yn disgwyl plentyn cyntaf y cwpl ym mis Ebrill 1963, wnaeth hi gadael y Fyddin gyda rheng

Gorporal. Yn fuan wedyn, gadawodd George y Fyddin ond parhaodd fel milwr wrth gefn, gan gyrraedd rheng Uwch-ringyll. Yn dilyn eu gwasanaeth milwrol, cafodd Elsie a George yrfaodd nodedig fel gweision cyhoeddus tan ymddeol.

George Porter

Ganwyd George yn Nulyn yn 1940, yn un o chwech o blant. Yn blentyn ifanc iawn, mae'n cofio y bomio o Dilyn yn ystod y rhyfel. Er bod Gweriniaeth Iwerddon yn wladwriaeth niwtral yn ystod yr Ail Ryfel Byd, ymosodwyd arni gan y Luftwaffe ar sawl achlysur. Chafodd Dilyn ei fomio dair gwaith, gan achosi colled sylweddol o fywydau. Mae esboniadau amser rhyfel ac ar ôl y rhyfel am fomio Iwerddon gan yr Almaenwyr wedi amrywio o gamgymeriadau mordwyo a wnaed gan fomwyr yr Almaen; i rybuddion a roddwyd gan yr Almaen Natsïaidd i lywodraeth Iwerddon i beidio ymgysylltu ag unrhyw gefnogaeth i ymdrech ryfel Prydain.

Mae'n ymddangos ag y gallai gwallau mordwyo fod wedi digwydd ond mae rhywfaint o gryfder i'r ddadl olaf hefyd. Er enghraifft, cyrhaeddodd ffrydiau o ffoaduriaid ar y rheilffordd o Belfast a digwyddodd y gwaethaf o'r bomio ger gorsaf reilffordd Connolly (a elwid bryd hynny yn Orsaf Reilffordd Stryd Amiens); a pharhaodd gwartheg Gwyddelig i gael eu gwerthu i'r DU gyda'r pwynt cludo yn Dundalk yn cael ei targedu a fomio.

Yn 17 oed, roedd George yn benderfynol o chwilio am waith cyflogedig felly gadawodd ei gartref am Lundain, gan weithio i ddechrau mewn iard nwyddau Rheilffordd Brydeinig. Roedd George, wrth gwrs, yn ddinesydd Gwyddelig, ond ar ôl byw yn y DU am ddwy flynedd daeth o dan ofynion Deddf Gwasanaeth Cenedlaethol 1947 ac felly roedd yn gymwys i gael ei 'alw i fyny'.

Yn 1959, derbyniodd George warant teithio a dywedwyd wrtho am fynd i wersyll ger Wrecsam. Yn y cyfweiliad ffilm, mae George yn disgrifio effaith uniongyrchol o cyrraedd fel sifiliad a chael ei 'brosesu' i'r Fyddin. Er na all George gofio enw'r gwersyll, mae'n bosib iawn mai Barics Hightown ydoedd lle cafodd recriwtiaid y Ffiwsilwyr Brenhinol Cymreig chwe wythnos o hyfforddiant sylfaenol; gan brofi disgyblaeth lem a derbyn gwisgoedd cyn cael eu postio yn rhywle arall. Yng nghas George, roedd ei hyfforddiant crefft yn Aldershot ar gyfer gwaith clerigol ac mae'n cofio gwasanaethu'n ddiweddarach yn swyddfeydd y Trefnwyr yn Bicester, Corsham, a Didcot. Yn deipydd medrus, llwyddodd George i ysgrifennu 90 gair y funud.

Mae George yn cofio, am ychydig fisoedd yn 1961, iddo ef ac eraill gael y ddyletswydd i gael gwared â bomiau'r Ail Ryfel Byd o bob siâp a maint a oedd wedi'u storio mewn twneli. Symudodd nhw y bomiau drwy feltiau cludo i lorïau'r Fyddin, a oedd wedyn yn cludo'r bomiau i lawr i arfordir y de, lle cawsant eu llwytho ar longau a'u cludo allan i'r môr i'w dympio. Gwaith peryglus!

Yn ystod ei Wasanaeth Cenedlaethol, penderfynodd George - yn bennaf am resymau ariannol - ymuno â'r Fyddin, gan symud o Wasanaeth Cenedlaethol i fod yn 'Regular' yn y Fyddin. Trosglwyddodd George o weithio mewn Ystafelloedd Trefnus i fod ar y 'Cwmni' a derbyn dyrchafiadau i Is-gorporal ac yna i Gorporal, gyda'i holl swyddi yn ne Lloegr. Pan adawodd Elsie y Fyddin yn 1963 gyda'u mab yn disgwyl cael ei eni, gadawodd George y Fyddin hefyd ond parhaodd i wasanaethu am flynyddoedd yn y Fyddin Dirioegaethol lle gorffennodd yn y pen draw fel Uwch-Rhingyll.

Elsie Porter

Ganwyd Elsie yn Lerpwl yn 1943 ac mae'n disgrifio ei phlentyndod yn tyfu i fyny yn y ddinas. Gadawodd Elsie yr ysgol yn 15 oed heb unrhyw gymwysterau a dywedwyd wrthi, yn syfrdanol, gan y pennaeth mae'r peth gorau y gallai ei wneud o ran gwaith fyddai glanhau ceir! Trodd allan bod y pennaeth hwn yn farnwr gwael iawn o gymeriad.

Ar ôl gadael yr ysgol, gweithiodd Elsie mewn amryw o swyddi swyddfa ond yna awgrymodd cefnder iddi ymuno â Gwasanaeth Llynges Frenhinol y Menywod (WRNS). Nid oedd syniad y WRNS yn apelio at Elsie, ond yn hytrach fe dechreuodd y syniad y gallai falle ymuno â'r Fyddin yn le- oedd y Fyddin ddim yn anghyfarwydd iddi gan fod ei thad yn gwasanaethu yn y Fyddin Diriogaethol ar y pryd. Dim ond yn 17 oed, roedd angen caniatâd ysgrifenedig ar Elsie gan ei rhieni i ymuno â'r Fyddin ac er bod ei mam wedi mynegi pryder, cytunodd ei thad y byddent yn rhoi eu caniatâd.

Ymunodd Elsie â Chorfflu Brenhinol y Fyddin Menywod (yr ATS gynt) yn swyddfa recriwtio Lerpwl. Yna cafodd ei hanfon i Farics Hobbs, Lingfield, am hyfforddiant Sylfaenol.

Lun o Barics Hobbs, lle cwblhaodd Elsie ei hyfforddiant sylfaenol

O Surrey, cafodd Elsie ei hanfon i Wersyll Houndstone yn Yeovil i gael hyfforddiant clerigol, er ei bod wedi gobeithio hyfforddi fel gyrrwr i ddechrau. Mae hi'n cofio'n glir y seidr Gwlad yr Haf...

Llun o adeilad adfeiliedig NAAFI wedi'i leoli ar hen Wersyll Houndstone, Yeovil, Gwlad yr Haf.

Ar ôl cymhwyso, cafodd Elise ei hanfon i Sefydliad Ymchwil a Datblygu Cerbydau Ymladd (FVRDE) yn Surrey. Dyma lle cafodd tanciau eu dylunio a'u profi ac roedd yn cynnwys poblogaeth fawr o bersonél y Gwasanaeth Cenedlaethol a sifiliaid hefyd. Roedd hi wedi'i lleoli yno am tua blwyddyn. Mae gan Elsie cofio'n annwyl am y cyfeillgarwch a'r amseroedd hwyl a gawsant yn yr 'FVRDE', yn enwedig yn The Bell yn Chertsey ar brynhawniau Sul.

Roedd yn ystod y cyfnod hwn pryd chyfarfodd Elsie a George am y tro gyntaf, tra roedd y ddau o nhw yn mynychu cwrs dogfennu byr yn Bournemouth. Yn fuan, cafodd Elsie ei hanfon i Mönchengladbach, yr Almaen, lle gwasanaethodd am y flwyddyn ganlynol. Mae Mönchengladbach wedi'i leoli tua hanner ffordd rhwng Düsseldorf a'r ffin â'r Iseldiroedd, y ddau o fewn pellter byr mewn car.

Yn gynnar yn y 1960au, roedd Mönchengladbach yn ganolfan hollbwysig i Fyddin Prydain ar y Rhein (BAOR), wedi'i chanoli o amgylch y Pencadlys Cyfunol (JHQ) Rheindahlen. Gwasanaethodd y cyfadeilad milwrol enfawr, hunangynhaliol hwn fel pencadlys i Luoedd Prydain yn yr Almaen a Grŵp Byddin Gogleddol NATO (NORTHAG) yn ystod y Rhyfel Oer. Mae Elsie yn sôn am "Y Tŷ Mawr" lle cynlluniwyd strategaeth a symudiadau pe bai rhyfel yn dechrau.

Yn ystod y cyfnod hwn, roedd Elsie a George wedi cadw mewn cysylltiad trwy lythyr i ddechrau a pharhaodd eu perthynas i ffynnu. Yn mis Ebrill/Mai 1963, dychwelodd Elsie adref o'r Almaen i wersyll y Fyddin yng Nghaer. Gan ddisgwyl ei phlentyn cyntaf, mae hi'n egluro nad oedd yn bosibl i fenyw feichiog aros yn y Fyddin yn y dyddiau hynny ac felly ar ôl wythnos yng Nghaer, gadawodd Elsie y Fyddin yn swyddogol.

Bu hi a George yn byw yn Lerpwl i ddechrau, cyn symud i Gymru yn ddiweddarach mewn bywyd.

Yn 50 oed, enillodd Elsie radd Meistr o Brifysgol Efrog a chafodd yrfa lwyddiannus fel gweithiwr cymdeithasol.

Mae'n ymddangos bod y Pennaeth, a oedd wedi dweud wrth Elsie ifanc mai'r gorau y gallai ei wneud fyddai glanhau ceir, wedi gwneud camgymeriad mawr iawn!

Troednodyn

Mae'r adroddiad naratif hwn yn cadw atgofion o wasanaeth i'r genedl, gan ganolbwyntio'n bennaf ar adroddiad o Wasanaeth Cenedlaethol.

Mae'r hanes naratif hwn o Wasanaeth Cenedlaethol, ynghyd â cyfweiliad ar fideo, wedi'i leoli yng nghasgliad Gwasanaeth Cenedlaethol George a Elsie Porter yn Archif Cyn-filwyr Gorllewin Cymru, gwefan Casgliad y Werin Cymru.

Mae pob hawl, gan gynnwys hawliau cyhoeddi i'r erthygl hon, yn perthyn i George a Elsie Porter, neu ei fuddiolwr uniongyrchol pe bai'n marw.

Mae hawliau cyhoeddi i ddeunydd gafodd eu defnyddio i gwblhau'r ddogfen hon yn aros gyda'r cyhoeddwr gwreiddiol. Rydym yn diolchgar iawn i'r ffynonellau gwybodaeth canlynol a helpodd adeiladau stori hon.

Casgliad y Werin Cymru
People's Collection Wales

www.casgliadywerin.cymru
www.peoplescollection.wales

